

ЗНАЧАЈ ЛИЧНОСТИ ИСУСА ХРИСТА ЗА ХРИШЋАНСТВО.

*„Господе! коме да идемо?
Ти имаш речи вечнога живота.
И ми веровасмо и познасмо
да си син Христос, Син Бога живога“.*

Симон Петар (Јов. VI, 68—9)

I.

Ни један изум или откриће и ни једна теорија ма у којој области рада људскога духа није тако интимно, чврсто и нераздвојно везана за личност свога творца, као што је хришћанска религија везана за *личности* свога оснивача и творца Исуса Христа.

Исус Христос и Хришћанство су у тој мери нераздвојно један за другога везани, да свака промена у схватању личности Исуса Христа безусловно изазива аналогу промену и у схватању Хришћанства. Зато најумешнији непријатељи Хришћанства нису толико нападали ни на коју другу догму, колико на догму о Исусу Христу. Учење цркве о личности Исуса Христа сматрано је централним учењем и догмом хришћанске религије како од стране њених представника тако и од стране њених непријатеља. С тога се од увек с правом веровало, да од опстанка, односно од правилног схватања ове догме зависи опстанак Хришћанства у опште. *Давид Штраус*, један од највећих непријатеља Хришћанства и писац познатог дела: „Живот Исусов“, уочио је ову узајамну тесну везу између Хришћанства и његовог оснивача, и увидео је њен велики значај у борби за или против Хришћанства. Он каже: „Питање о истинитости хришћанства преобразило се мало по мало у питање о личности његовог оснивача; и од овог времена борба непријатељских страна по питањима хришћанске теологије имала је да се одлучи на арени *личног живота Христовог*“¹⁾.

Ко је Исус Христос? Одговори на ово питање нису више једнаки по суштини, какви су били до пре једног столећа. Но сви се они могу средити у ова три прецизна, различита и један другог искључујућа одговора: а) Исус Христос је Месија, Син Божји, Богочовек и Бог; б) Исус Христос је само човек, и в)

¹⁾ *Д. Штраус*: „Старая и новая вѣра“. (С цемачког руски превод Е. Шехтера. С. Петербургъ 1907.), стр. 32.

Исус Христос није ни Бог ни човек, већ само идеја, односно: персонификација једне религиозне идеје.

Да је Исус Христос богочовек и да према томе његова наука носи карактер апсолутности, о томе хришћански свет читавих шеснајест векова није ни долазио на идеју да посумња. Полагање основа и први почеци ове сумње датирају из доба Хуманизма, Ренесанса, Реформације и француске Револуције. До овога времена потпуно християнизирана филозофија је ишла у стопу за теологијом. Управо, она је била саставни део теологије. Теологија је пак била један научни облик учења Цркве, те у то време није могло ни доћи до конфликта између вере и науке. Тек када је, после крсташких ратова, европски Запад дошао у интимнији додир са Истоком и када се упознао ближе са некадањом његовом културом — са класичним грчко-римским добом, опоменули су се европски филозофи, да они могу и својим сопственим путевима ићи, не обзирајући се више на догме религијске и на њихове претставнике — теологе. Почели су се у то време на Западу бавити и лаици, и немајући ближих интереса за црквено учење хтели су слободе попут слободе класичних филозофа наспрам религије њиховог доба. Ове жеље за независношћу, самосталношћу и потпуном слободом расле су у времену Хуманизма и Ренесанса, док се нису напослетку делимично оствариле: у религиозном погледу у немачкој Реформацији, и у политичком погледу у француској Револуцији.

Цело ово прелазно доба из Средњег Века у Нови носи општи карактер *борбе против дошатањих ауторитета*.

У религиозном животу борба против ауторитета је отпочела Реформацијом, и поступно је узимала све веће размере, док није у новијем т. зв. либералном протестантизму (и у скривеном католичком модернизму) постигла кулминацију. Протестантизам XVI. и XVII. века је био протест против ауторитета Цркве; али, на супрот овоме црквеном ауторитету, он је свом енергијом једног младог покрета истакао и особито нагласио: ауторитет Библије. Тада је протестантизам још увек непоколебљиво веровао у божанство Исуса Христа и у апсолутност његове науке. Но од тога времена протестантизам се, особито једним делом, изменио тако, да се данас у њему једва примећују трагови веровања онога протестантизма из доба Реформације. Обим протестанске догматике се поступно сужавао, и у ултра-либералном протестантизму хришћанска је догматика

сведена на нулу. Протестантизам је данас један врло растегљив појам, и његова еластичност је дозвољавала приступ свакој новој и модерној идеји. „Путем све већих и већих компромиса и полукомпромиса“, по признању једног либералног протестантског богослова, „поступно су продрле новине од конзервативних супранатуралистичких Волфијанаца преко умерених и радикалних неолога ка одлучним рационалистима, и овај процес . . . траје до данашњег дана“¹.

Многи противници протестантизма у опште тврде, да за велико отпадништво од Хришћанства и за подизање на власт субјективистичких и релативистичких погледа на свет и живот сноси пуну одговорност протестантизам². Ми се с овим не слажемо. Творци антихришћанских и антирелигиозних идеја су политичари, научници и филозофи. Али, протестантизам је од својих оснивача добио такав организам, да је у себи могао лако сваку идеју, чак и идеју која се коси с принципима религије у опште, примити и усвојити, давши јој само спољну хришћанско-религиозну одећу. Одбацивши Традицију (Св. Предање) и ауторитет Цркве, и признавши *лично искуство* као мерило за правилно тумачење текста св. Писма, *Лутер* је тиме и ауторитету Библије потпопао темељ. Он је до душе чврсто веровао у „testimonium Spiritus Sancti“ (сведочанство Св. Духа), т. ј. он је веровао, да Дух Свети свакога верујућег хришћанина чува од заблуда: „Ти мораш *сам одлучиши*“, каже *Лутер*, „тиче се твог врата, тиче се твог живота. Зато *Бог мора да ти у срцу каже: То је реч Божја*“³. Тиме је *Лутер* положио основ религиозном индивидуализму и каснијем субјективизму, који су у XVII. XVII. и XVIII. веку раздробили протестантизам у многобројне секте; а у XIX. и XX. веку васпоставили т. зв. Ново Хришћанство, Хришћанство без Христа. „Од тога времена“, по речима *Ернста Трелча*, ултра-либералног протестантског богослова, „слобода од Цркве, фијолошко-критичка теологија, занемаривање објективног

¹) D. D-r Heinrich Hoffmann: „Der neue Protestantismus und die Reformation“. (Giessen 1909), стр. 19.

²) Н. р. Max Scheler (види: „Vom Ewigen im Menschen“ I. Band, стр. 588 Leipzig 1921.), Karl Adam (види: Literarischer Handweiser № 12. 1922, стр. 555.) и др

³) Predigten über Matthäus, 7, 15 – 23; Kirehenpostille 1522., Erlanger Ausgabe 13, 230 (Цитат узет од: H. Hoffmann-a: „D. nenere Prot. u. d. Rei“ стр. 26).

откровења (библијског) а истицање практичке религиозно-моралне садржине живота, затим даље: непосредност религиозне свести која је све историјско претворила само у средства за подстицај (надражај), субјективизам који је презрео култ, церемоније и Цркву и т. д. су несметано подрли у протестантске цркве као каква бујица, која је све старо уништила“¹. Некада је Лутер устао против Цркве, негирајући да је она пут којим се мора ићи ка оправдању и спасењу, и поставио је лично искуство као пут ка истом циљу. Данас је либерални протестантизам, како каже поменути протестантски богослов Трелч, „душ Лутеров схватио много важнијим, него сâм циљ“². Такав метод у модерној протестантској теологији учинио је, по признању опет једног другог либералног протестантског богослова, да је дошло „не само до једног преображаја протестантизма, него до потпуног раскида са Хришћанством и са религијом у опште“³.

Крајњи либерализам и религиозни нихилизам у животу протестантизма прошлога века изазвао је против себе врло јаку опозицију и реакцију. Појавио се у прошлом веку снажан покрет, да се из ове хришћанско-религиозне декаденције и хаоса изађе. Није било другог излаза, него да се протестантизам врати добу Реформације, „к вери отаца“ као к добу ортодоксије. Тај покрет поделио је и данашњи протестантизам на два крила: десницу и левицу, т. зв. ортодоксни и т. зв. либерални протестантизам. Али, и овај ортодоксни протестантизам нема чврстог постоља, те се стално колеба: „Ови конзервативни правци протестантизма су делом несвесно, делом потпуно својевољно под утицајем ново-протестантског развића“⁴.

У опште узевши, протестантизам XIX. и XX. века се толико удаљио од протестантизма из доба Реформације, да га је, државајући се Лутеровог принципа, било немогуће вратити у првобитни стадијум. Схватити Хришћанство и хришћанске истине онако, како су оне схватане у доба Реформације, и поред најбоље воље, било је више немогуће, јер су преко реформаторског принципа личног искуства (а то значи: слободе мишљења) о садржини Библије прешли читави векови, хоји су дубоко-

1) *Ernst Troeltsch*: „Die Bedeutung des Protestantismus für die Entstehung der modernen Welt“. (München und Berlin 1924.), стр. 28.

2) *Ib.*, стр. 97.

3) *H. Hoffmann*: „D. neuere Prot. u. d. Ref.“, стр. 20.

4) *Ib.*, стр. 17.

својим новитетима зарезали у протестантску догматику. Знаменити протестантски ортодоксни богослов и апологет *Ото Цеклер* каже, да се у XIX. и XX. веку „у опште није ни покушавало, да се са *специфично реформаторске* тачке гледишта напише једна одбрана хришћанства“¹. Но ипак, овај ортодоксни правац протестантске теологије најновијега времена има неоспорно великог значаја као реакција против тоталног отпадништва од Хришћанства, а особито има значај као реакција против либералног протестантизма, који задржава хришћанско име, а међутим је потпуно напустио и одбацио основе на којима Хришћанство почива.

Православна је Црква (а исто тако и католичка) од почетка непоколебљиво веровала, да је Исус Христос обећани Месија, Син Божји и Богочовек. На овом факту и почива вера у значај страдања и смрти Христа за спасење, и вера у Христово васкрсење. Аналого овоме своме веровању Црква је изградила и један култ, чије је средиште такође чинила личност Исуса Христа. Ова вера у Исуса Христа и овакав култ нису плод развитка, и нису постали метаморфозом чега другог, већ њихови конци потичу из самог и првог извора. *Ова је вера била и јесте саздана на науци самога Исуса Христа о својој личности. Она је чинила суштину веровања ученика Христових и хришћанске праопштине. И она мора и данас да чини суштину и основ хришћанске религије.*

II.

Треба велике вештине и довитљивости, па да се на основу јеванђелских извештаја „утврди“ као да је Исус Христос тамо претстављен само *човеком* или, у најбољем случају, само *органом* Откровења Божјег. Те су извештаје о Исусу Христу писали или ученици његови или напослетку они, који су били дубоко посвећени у детаље живота и рада Христовог. У сваком пак случају, писци тих извештаја су били убеђени, да је Исус Христос Син Божји и да његова личност има централно значење за спасење. За њих личност Исуса Христа ни у ком случају није имала мањи значај за спасење, него што су имале његове (Христове) поуке о животу у опште. Наука о Исусу

¹) *Otto Zöckler*: „Geschichte der Apologie des Christentums“. (Güterloh 1907.), стр. 623.

Христу и наука о животу иду, према јасним схватањима јеванђелиста паралелно и обоје као целина чине пут спасења.

Ми у опште немамо других извора одакле би се научно могли црпсти подаци о Христу и његовој науци осим ново-заветних списа. Но модерна је библијска критика оспорила аутентичност главних извора (Јеванђеља), и појаву њихову ставила у једно време, када су се већ могле легенде стварати. Али, не само из разлога спољне и унутарње природе ова се негативна библијска критика има одбацити, већ и из очигледног разлога, што есенцију јеванђелских извештаја о личности Исуса Христа налазимо и у некојим другим новозаветним списима, чију аутентичност ни либерална библијска критика није могла оспорити. О томе ћемо касније више рећи; а за сада само наговештавамо оправданост да се на јеванђелске извештаје можемо ослонити, и право да одатле црпимо материјал за стварање праве слике личности Исуса Христа и њеног значаја за хришћанство.

Исус Христос је говорио: „Ја сам пут, истина и живот“¹⁾. Сама конструкција ове реченице јасно показује, да је Исус Христос идентификовао пут, истину и живот са својом сопственом личношћу. Не само да је ово језикословно тумачење смисла наведене реченице тачно, него постоје још многобројне друге изреке Христове, које неоспорно сведоче о самосвести Христовој о централном значају *своје личности* за спасење: „Ја сам васкрсење и живот. Који верује у мене (ἐἰς ἐμὲ) ако и умре живеће; И ни један који живи и верује у мене (ἐἰς ἐμὲ) неће умрети ва век“²⁾. Значајно је, да је овим речима Христовим, изговореним Марти сестри умрлога Лазара, следовало Мартино исповедање о Исусу као Христу и Сину Божјем: „Рече му она: Да Господе! ја верујем да си ти *Христос, Син Божји*, који је требало да дође на свет“³⁾.

Вера у Исуса Христа није вера у његову науку само, већ на *првом месту* вера у његову *божанску личношћ*. Стога је Исус Христос нарочито истицао ову веру као *conditio sine qua* поп вечнога живота: „А ово је живот вечни“, каже Исус Христос „да познају тебе јединога истинога Бога, и *кога си послао Исуса Христа*“⁴⁾. По јасним и разговетним речима самога Исуса

1) Јов. XIV., 6.

2) Јов. XI, 25—26,

3) Јов. XI., 27.

4) Јов. XVII., 3.

Христа без вере у њега као Христа и Сина Божјег и мимо њега нема спасења: „Ја сам врата; ко уђе кроза ме спашће се“¹⁾.

Да је заиста у свима овим горе цитираним речима Христовим нарочито и искључиво наглашена вера и особити значај вере у саму личност Исуса Христа, а не у његову науку, потврђује се и овим Христовим речима: Ко у мене (ἐἰς ἐμέ) верује, као што писмо рече из његова тела потећи ће река воде живе“²⁾. „Ко у мене (ἐἰς ἐμέ) верује, не верује мене, него онога који ме посла“ (т. ј. Бога Оца)³⁾. „Ко верује у Сина (ἐἰς τὸν υἱόν) има живот вечни“⁴⁾. Особито је карактеристично, да св. Јован Јеванђелист, од кога смо ове цитате узели, у свима овим изрекама Христовим пушта Христа да употребљава личну заменицу: ја, а у вези са глаголом: веровати увек у акузашиву а не у дативу. Кад би се ове речи Христове односиле само на веру у његов ауторитет као гаранцију истинитости његових речи, онда би уместо: „Ко у мене (ἐἰς ἐμέ) верује“ и ко у сина (τὸν υἱόν) верује“ стајало: „Ко мени (ἐμοί) верује“ и „ко сину (τῷ υἱῷ) верује“. Не може се пак тврдити, да је употреба акузатива личне заменице: ја уз глагол: веровати редовна пракса св. Јована Јеванђелиста. Напротив: Свуда онамо, где Исус Христос говори о веровању својим речима, употребљена је иста лична заменица у вези са истим глаголом у *дашиву*. Тако нпр. св. Јован Јеванђелист износи ове речи, којима је Христос користио Фарисеје што му не верују: „Мени (μοί) не верујете, јер ја истину говорим... Ако ли истину говорим, зашто ми (μοί) ви не верујете?“⁵⁾ „Има један који вас тужи, Мојсије... Јер да сте веровали Мојсију (датив!), тако би сте веровали и Мени (ἐν ἐμοί); јер он писа за мене. А кад његовим писмима (датив!) не верујете, како ћете веровати мојим речима“ (датив!)⁶⁾? и др.

Исус Христос је, према јеванђелским извештајима, савршено свесан своје више, божанске природе и свесан је разлике између себе и осталих људи. Ова пак разлика није само градуална, каква постоји између људи у опште, већ је *бишна*: Не

1) Јов. X., 9.

2) Јов. VII., 38.

3) Јов. XII., 44—5.

4) Јов. III., 36.

5) Јов. VIII., 45—6.

6) Јов V., 45—7.

разликује се Исус Христос по савршенијим својствима човечје природе од своје околине, већ по *врсти бића*. Сви су људи међу собом равни, и браћа су између себе. Он пак, Христос, је изнад њих, *једини* своје врсте: „Ви се не зовете равни“, каже Исус Христос својим ученицима, „јер *један* је равни, а ви сте браћа“¹⁾. Зато, што је тврдио да је с неба сишао, тврдио је и да је над свима: „Који одозго долази над свима је; који је са земље од земље је, и говори од земље; који долази с неба над свима је“²⁾. Он је изнад сваке личности и далеко већи и од премудрог Соломона: „Царица јужна изићи ће на суд с родом овим неверним (фарисејима и садукеејима) и осуди ће га; јер она дође с краја земље да слуша премудрост Соломонову: а гле, *овде је већи од Соломона*“ (т. ј. он, Христос)³⁾. И не само од појединих знаменитих личности из старозаветне Цркве, него и од црквеног закона и од саме Цркве је већи: „Чули сте, како је речено старима: не куните се криво..., а *ја* вам кажем: не куните се никако...“⁴⁾ „...Кажем вам, да је овде *онај, који је већи од Цркве*... Син човечји (т. ј. Исус Христос) је господар и од суботе“⁵⁾.

За Исуса Христа није било свеједно, како ће људи а особито како ће његови ученици о њему мислити. Једном их је приликом питао: „Ко говоре људи да је син човечји? А они рекоше: једни Јован Крститељ, други Илија, а други Јеремија или који од пророка. Рече им Исус: а ви шта мислите ко сам ја? А Симон Петар одговори и рече: *ши си Христос, Син Бога живог*“⁶⁾. Значајно је, да су Исуса Христа још и „пре него што се прославио“ (пре васкрсења) ученици његови признали за Сина Божјег и Месију. Но још значајнији је факат: да Исус Христос ову исповест и ову веру поставља залогом божанства и фундаментом, на коме ће његова Црква т. ј. хришћанска религиозна заједница почивати: „И одговарајући (Петру) Исус рече му: *благо теби, Симоне сине Јонин!* Јер тело и крв нису теби то јавили, него отац мој, који је на небесима. А и ја теби кажем: Ти си Петар, и на овоме камену (т. ј. на тврдој

1) Мат. XXIII., 8.

2) ов. III., 31.

3) Мат. XII., 42.

4) Мат. V., 33—4

5) Мат. XII. 6, 8.

6) Мат. XVI., 13—16.

вери у Исуса Христа Сина Божјег) сазидаћу Цркву своју и врата паклена неће је надвладати“¹⁾).

Као што се из свега овога доведе реченог види, свест Христова о себи као Месији и Сину Божјем потпуно је и јасно засведочена јеванђелским текстом. Либерална је егзегеза покушала да умањи фундаментални значај горњим Христовим речима дајући им сасвим други смисао. Она тврди, да се Исус Христос могао назвати Сином Божјим онако, као што се тим именом могу назвати и сви остали људи који живе по моралним начелима, које је Христос открио. Али, јеванђелски се текст не сме тумачити произвољно, нити је дозвољено искретати му смисао. Јеванђеља јасно казују: да се једино Исус Христос издавао за истинитог и правог Сина Божјег, да су у ово ученици његови поверовали, и да га је на послетку баш због овога назива Синедрион и осудио на смрт. До душе, тачно је, да је Исус Христос називао Бога не само *својим* оцем, него и оцем *свију* људи. Али, он је свој синовски положај према Богу сасвим другојачије схватио, него синовски положај осталих људи према Богу. Он је врло често говорио: „*мој* отац“²⁾ и „*ваш* отац“³⁾ али никада: „*наш* отац“. Молитва пак Господња, која почиње речима: „Оче наш“; и коју је Исус Христос дао, не може се навести за доказ као да је Исус Христос своје синовство и синовство осталих људи према Богу стављао на равну линију. Овде се Исус Христос изузима; јер он је овом молитвом поучио ученике своје како треба *они*, а не *он*, да се моле Богу.

И тако: јеванђелски текстови јасно сведоче: а) да се Исус Христос сâм издавао за Месију, Сина Божјег и Бога б) да су у ово веровали ученици његови, и в) да је наука о личности Исуса Христа централно учење Јеванђеља.

Приговори модерне библијске критике, као да су сви они јеванђелски извештаји о животу и раду Христовом који у себи имају ма чега натприродног, каснијег порекла те стога легендарни, не могу да потру тачност ових трију горе постављених теза. Исту слику у основним потезима о Исусу Христу, о ве-

¹⁾ Мат. XVI., 17—18

²⁾ Мат. VII., 21; X., 32, 33.; XI., 27.; XII., 49; XV., 13; XVI., 17; XVIII., 10, 19, 35, XX., 23; XXV., 34; XXVI., 29, 39, 42, 53; Мар. VIII., 38; Лука II., 49; X., 22; XXII., 29; XXIV., 49,

³⁾ Мат. V., 16, 45, 48; VI., 1, 8, 14, 15, 26, 32; VII., 11, 10, 20; XVIII., 14; Мар. XI., 25; Лука VI., 36; XII., 30, 32.

ровању његових ученика и о веровању првих хришћанских општина, можемо реконструисати и из осталих књига Св. Писма Н. Завета:

С. ап. Јован у првој својој посланици каже: „Ко је лажљивац осим онога, који каже да Исус није Христос?“¹. „Ко призна, да је Исус син Божји, Бог у њему стоји и он у Богу“². „Ми знамо, да је Син Божји дошао и дао нам је разум да познамо истинога, и ми смо у истини у његовом Сину Исусу Христу“³ и др. Негативна библијска критика оспорава до душе аутентичност чак и ове прве) посланице св. ап. Јована, и приписује је некој другој личности крајем I. века. Нека би ово било и тачно, ипак остаје тачно: да ови мало час наведени текстови несумњиво сведоче о вери хришћана из последњих деценија I. века у Исуса као Христа, Сина Божјег и Бога.

Но ми имамо још старије податке, који износе без икакве сумње: каква је била вера апостола и вера најстаријих хришћанских општина. Најаутентичније податке о вери апостола и хришћанских праопштина налазимо у посланицама св. ап. Павла. И најлибералнија библијска критика није могла да оспори аутентичност четири великих посланица св. ап. Павла. А то су: Римљанима, две Коринћанима и Галатима. Стога податци, које нам ове посланице пружају, имају пуноважну доказну силу.

Тврдња, да је вера св. ап. Павла у Исуса као Сина Божјег и Бога његова индивидуална вера, па чак и пореклом из времена пре његовог обраћања у Хришћанство, је неоснована! Многе чињенице јасно говоре, да ова вера св. ап. Павла није била само његова, већ и вера осталих апостола и хришћанских праопштина: Ускоро по своме преобраћању у Хришћанство св. ап. Павле је у Јерусалиму, како сâм тврди, дошао у додир са св. ап. Петром и Јаковом братом Господњим⁴. Још неколико је пута он долазио у Јерусалим и општио са апостолима: Петром, Јаковом и Јованом⁵. У то је време св. ап. Павле долазио у додир и са Хришћанима из Јерусалима, Антиохије и других места, а који су још пре њега били примили Хришћанство. Било би

1) I Јов. II., 22.

2) I Јов. IV., 15.

3) I Јов. V., 20.

4) Гал. I., 18.

5) Гал. II., 1—10 (Упореди: Дела Ап. XI., 30; XV., 1—34; XVIII., 21.; XXI., 15.).

безумно тврдити, да се св. ап. Павле није разговарао о личности Исуса Христа с поменутиим апостолима и другим хришћанима! Он је морао знати њихова схватања о личности Исуса Христа као и они његова¹. Да су постојале ма какве разлике у схватању личности Исуса Христа између св. ап. Павла и других апостола без сваке сумње да би избио конфликт, који би морао макар каквих трагова оставити, као што је нпр. остало доста јасних трагова од конфликта између св. ап. Павла и св. ап. Петра у много безначајнијој ствари². Међутим, о каквим њиховим размимоилажењима ове врсте нема ни трага: ни у посланицама св. ап. Павла, нити у каквим другим библијским и ванбиблијским документима. Напротив, не само да св. ап. Павле није другојачије од ученика Христових мислио о личности Исуса Христа, него је извесне податке из земаљског живота Христовог примио, свакако од апостола, Јакова, Петра и Јована, које он назива „стубовима“³. У аутентичној посланици првој Коринћанима пише св. ап. Павле: „Предах вам у првима (т. ј. као најважније „ἐν πρώτοις“) оно, што сам и ја примио: да Христос за наше грехе умре по Писму, и да би упокан и да васкрсне у трећи дан по Писму“⁴.

Ми у овим аутентичним посланицама св. ап. Павла налазимо још један врло важан податак, наиме: да су хришћани из најстаријих хришћанских општина, и то из оних хришћанских праопштина које није св. ап. Павле основао, призивали Христа, т. ј. молили су се Христу као Богу. Св. ап. Павле пише Римљанима: „Јер ако признајеш устима, да је Исус Господ и верујеш у срцу своме, да га Бог подиже из мртвих, бићеш спасен . . . јер је он Бог свију и богат за све који га призивљу. Јер који год призове име Господње спасиће се“⁵.

Да је св. ап. Павле веровао у Исуса Христа као Месију,

¹) У посланици I Кор. XV., чија је аутентичност опште призната, говори св. Ап. Павле о јављањима Исуса Христа после васкрсења, и то хронолошким редом: Петру (Кифи), једанајесторици апостола, пет стотина браћи, Јакову, па онда свима апостолима, и напоследку и њему — св. Ап. Павлу. Откуда ова сигурност и ови прецизни подаци? Свакако да их је св. Ап. Павле добио из прве руке.

²) Види: Гал. II., 11—14. (Упореди и: Дела Ап. XI., 1—3.

³) Види: Гал. II., 9.

⁴) I Кор. XV., 3—4.

⁵) Рим. X., 9, 12, 13 ; види слично: I Кор. I., 2, а тако исто и у (оспореној посланици св. Ап. Павла) II Тим. II., 22.

Спаситеља света, Сина Божијег и Бога, о томе не може бити ни мало сумње. До сад цитирана места, и то само она из његових аутентичних посланица, довољно доказују, да је ово горње тврђење тачно. У опште се може рећи, да је сиже целокупне његове апостолске и проповедничке службе: не толико проповед о науци Христовој, колико проповед о самој Христу. Он каже, да се осећа позваним, „да проповеда *тајну Христа*“¹, т. ј. да проповеда о Христу *распешом* и *васкрелом*, јер у тим је фактима тајна Христовог доласка и људског спасења: „Ја нисам мислио да знам што међу вама“, пише св. ап. Павле Коринћанима, „осим Исуса Христа и то њега распета“². „Ми (т. ј. св. ап. Павле и његови сатрудници) проповедамо *Христа распета*, јеврејима саблазан а грцима безумље, а онима пак који су позвани, и јеврејима и грцима, *Христа, Божију силу и Божију премудрост*“³. У самој факту страдања и крсне смрти Исуса Христа видео је св. ап. Павле фундаментални значај појаве Христове и фундаменталну садржину оправдања и спасења; „јер када би оправдање кроз закон (обредни, Мојсијев) (а не кроз Христову смрт) долазило, *што онда Христос узалуд умре*“⁴. Гаранција пак, да ћемо се кроз Христа, кроз Христову смрт оправдати и спасти, јесте *васкрсење* Христово, „јер ако верујемо да Исус умре и васкрсе, тако ће Бог и оне, који су умрли у Исусу довести с њим“⁵ т. ј. спасти. Сва производ о Христу изгубила би сваки смисао и значај за нас, и ми би били најнесрећнији људи, ако би проповед о Христовом васкрсењу била лаж: „Ако Христос не уста“, пише св. ап. Павле Коринћанима, „узалуд је проповедање наше, а у залуд је и вера ваша... И ако се *само у овој живошу* уздамо у Христа, најнесрећнији смо од свију људи“⁶.

Речи Христове, које се у Јеванђељу налазе и које говоре о мистичком телу Христовом, св. ап. Павле је исто онако схватио, како их је Црква од вајкада схватала. У њима је централни и за спасење јединствени значај Христове личности необично снажно истакнут. Оне код св. Јеванђелиста Јована гласе овако:

¹) Колош. IV., 3.

²) I Кор. II., 2.

³) I Кор. I., 23—4.

⁴) Гал. II., 21.

⁵) I Сол. IV., 14.

⁶) I Кор. XV., 14, 19.

„Заиста, заиста вам кажем: који верује мене има живот вечни... Ја сам хлеб живи, који сиђе с неба; који једе од овог хлеба живеће ва век; и хлеб који ћу ја дати шело је моје, које ћу даши за живош свеша... Заиста, заиста вам кажем: ако не једеште шела сина човечјега и не пијеште крви његове нећете имаши живоша у себи“¹⁾. Синоптици (т. ј. остала три јеванђелиста) цитирају скоро подједнако речи Христове, које је он изгозорио на Тајној Вечери, а које дају ближе обавештење о смислу мало час цитираних речи код св. Јована Јеванђелиста. Исус Христос је, према њиховом казивању, благословио хлеб и чашу с вином рекавши: „Узмите, једите; ово је шело моје“, „пијте из ње (чаше) сви... ово је крв моја новог завета, која ће се пролити за многе ради отпуштања грехова“; „чините ово за мој спомен“²⁾. Скоро од речи до речи налазе се ове исте Христове речи цитиране и код св. ап. Павла у првој посланици Коринћанима, чија је аутентичност, како смо више пута раније напомињали, опште призната. У овоме извештају св. ап. Павла о св. тајни причешћа, који је и најстарији извештај, најзначајније је то, да св. ап. Павле говори о освећеним даровима (хлебу и вину) као о шелу Христовом, и да живот или осуда зависи од достојног или недостојног приступања овој светој Тајни — мистичком Христу: „А човек да испитује себе, па онда од хлеба да једе и од чаше да пије; јер који недостојно једе и пије, суд себи једе и пије, не разликујући шела Господњег“³⁾.

Мислимо да није нужно и даље цитирати аутентичне списе св. ап. Павла, те да се види његова дубока вера и непоколебљиво убеђење, да је Исус Христос Син Божји и Бог. Божанска личност Исуса Христа је за св. ап. Павла средиште и циљ живота и вере. С тога је за њега све оно, што нема везе са Христом без значаја и без вредности, па чак и штетно: „Све држим за штешу“, каже он, „према преважноме познању Христа Исуса Господа свога, кога ради све оставих, и држим све да су шрице, само да Христа добијем... Да познам Њега и силу васкрсења Његова и заједницу Његових мука“⁴⁾.

1) Јов. VI., 47, 51.

2) Мат. XX., 26—8; Мар. XIV., 22—4; Лука XXII, 17—20.

3) I Кор. XI., 28—9i

4) Филиб. III, 8, 10.

III.

За становиште данашњег Хришћанства према личности Исуса Христа, аутентична христологија једнога знаменитог апостола и друга праапостола Христових, који су из личног искуства знали за његов земаљски живот, има огромне важности. Особито пак још и стога, што се из аутентичних списа св. ап. Павла види, да је ова вера била: општа вера и праапостола и праопштине хришћанске. Један протестантски богослов, који се ни сам не убраја у т. зв. „позитивне“ т. ј. према реформацији ортодоксне теологе, каже: „Из посланица Павлових може се сазнати о вери праопштине (хришћанске) *више*, него што је либерално испитивање живота Исусовог дозволило да важи. И овај рефлекс слике Исусове, који даје вера праопштине, не потврђује, како ја мислим, претпоставку овог (либералног) испитивања живота Исусовог, т. ј. као да је живот Исусов био *чисто човечански*“¹⁾.

Али, једну моћну групу представника протестанске теологије чине ти т. зв. либерални теолози, који о Исусу Христу сасвим другојачије мисле, а ипак се и на даље сматрају представницима Хришћанства. Међу њима заузима врло видно место и *Херман Шулц*, који је чак и једну „хришћанску апологетику“ написао. Он тврди, да Исус Христос и онда остаје „религиозним средиштем“ и „главном садржином Хришћанства“, када се он (Христос) „*чисто човечански*“ схвати. Шулц каже, да је „Исус Назарећанин неразрушимо утиснуо у духовну историју људи своје обличје као откровење једног новог односа милости између Бога и човека и (откровење) једне до сада скривене воље (намере) Божје с човечанством“²⁾. Ово обличје Исусово, каже он налазимо у сваком „побожном, с којим долазимо у додир, и у животу цркве и у Св. Писму“³⁾, и оно нема никакве везе са „историјским обличјем“ Исусовим. С тога, веру у ово (неисторијско) обличје Исуса, по мишљењу овог протестанског богослова и апологета, „не могу обеспокојавати факта: да се далеко размимоилазе између себе вести о појавама васкрслог (Исуса),

¹⁾ *Friedrich Loofs*: „Wer war Jesus Christus?“ (Halle A. S. 1922), стр. 167.

²⁾ *D. Hermann Schultz*: „Grundriss der christlichen Apologetik“. (II. Auf Tübingen 1902), стр. 158.

³⁾ *ib.*

представе о облику његовог преображеног живота, и мишљења о начину његовог васкрсења, и да оне (вести) показују јасне трагове стварања легенди. Она (вера) ће се задовољити убеђењем, да је Распети (Исус) своје заплашене ученике (на неки начин) уверио, као што је доцније Савла уверио, да он живи и влада. Даља питања она (вера) мирно препушта области науке, и зна да одговор науке не чини ни верујућим ни неверујућим¹⁾. У овим се речима јасно виде главне линије Лутеровог принципа: лично религиозно искуство у облику само осећања као најглавнијег, најважнијег и основног у религији. Теоријски њен део је потпуно забачен и одстрањен. Но треба имати на уму, да се не долази само по практичком већ и по *теоријском* путу до идеје о јединственом значају личности Исуса Христа за религиозни живот. „Веза религиозног искуства са религиозним мишљењем чини садржину религиозне свести“²⁾, каже знаменити руски филозоф *Владимир Соловјев*. Па и међу либералним протестантима се многи у овоме слажу. Тако нпр. познати религијски филозоф *Георг Рунце* каже: „Свака религиозна пракса, те и хришћанска, ради оријентисања себе саме потребује науку о принципима“ (т. ј. теорију)³⁾. Није могуће ставити Исуса Назарећанина као религиозно средиште, а да се не заинтересујемо за његову *исхоријску* личност. Он није само једна религиозна идеја, већ и историјска личност. Тражећи религиозну идеју у Исусу, ми се свуда сукобљавамо са историјским предметима, и ако их обиђемо, то онда нећемо ништа наћи. Ако, дакле, из Библије изузмемо све оно, што носи у себи карактер натприродности као неисторијско и излишно, онда шта остаје? Остаје оно, што такође подлежи критици, јер критици се у опште не могу поставити границе. Тако нпр. *Фридрих Алберт Ланге*, писац „Историје материјализма“ и атеиста тврди, „да открића науке долазе у најоштрији сукоб баш с оним, што (либерални) реформаторски богослови хоће још да задрже из инвентара Хришћанства“⁴⁾.

1) *Ib.*, стр. 161.

2) *Wl. Solovjeff*: „Zwölf Vorlesungen über das Gottmenschentum“ (Philosophisch-antroposophische Bibliothek. Stuttgart 1921), стр. 45.

3) *Georg Runze*: „Kathenismus der Religions philosophie“. (Leipzig 1901.), стр. 255.

4) *Fr. A. Lange*: „Geschichte des Materialismus“ (Deutsche Bibl. in Berlin), стр. 363.

Васпоставити некакво Хришћанство без Христа Богочовека је утопија. Не као човек, већ као Богочовек, Исус Христос је гаранција своје науке о животу. Ми врло добро знамо, да се о једноме човеку никад са апсолутношћу не може рећи: пре њега нико није видео истину, нити ће је ко после њега јасније уочити. За сваку идеологију човекову важи историјски континуитет, те је нпр. сваки геније у многоне резултат прошлости и израз садашњости, те с тога и не припада сва заслуга само његовој личности. И још једно правило важи за човека: Он не открива апсолутну, коначну и целу истину. Њу позније време дотерује, глади и допуњава. Један француски филозоф и атеиста каже: „Геометри су од вајкада имали највеће поштовање ка Еуклиду. Али без обзира на ово, сви су се они трудили да Еуклидовим (математичким) формулама нове прикључе. Зар за моралне истине треба да важи друго право него оно, које важи за математичке? Зар је у стању поједина личности да све у себе прими и да за све нађе један исцрпан израз? Либерални протестанти говоре о „тајни Исуса“. Али зар није свет пун тајни, и зар нисмо ми самима себи једна тајна?“¹⁾

Човек је човек; и говорити о „тајни Исуса“ је исто што и говорити о „тајни Питагоре“, „тајни Бизмарка“, „тајни Јанка, Марка“ и т. д. То су празне речи, које немају никаквог смисла за стварно религиозни живот. У Хришћанству, у правом Хришћанству се може говорити само о „тајни Христа“, попут св. ап. Павла; а никако о „тајни Исуса“, попут неког модерног хришћанина без Христа. Мало час цитирани француски филозоф и атеиста сасвим правилно оцењује значај схватања саме личности Христове за одржање Хришћанства: „Хришћанство хтети одржати, а да се не призна Христос Сином или најмање послаником Божјим, је једно такво подухеће, коме се само духови са оскудицом логичке способности могу одати. Ко откровење (објективно) одбаца, тај треба куражно да се филозофом назове и да се ка Библији и Јеванђељу не односи другојачије, него као ка дијалозима Платоновим или чланцима Аристотеловим, Ведама или Талмуду“²⁾.

„Ново Хришћанство“ хоће да из хришћанске религије из-

¹⁾ J. M. Guyau: „Die Irreligion der Zukunft“. Soziologische Studie (Deutsch. von M. Kette. Leipzig 1910), стр. 173.

²⁾ *Ib.*, стр. 169.

баци сваки натприродни елемент. Његови представници махом тврде, како је натприродни елемент као сасвим случајно ушао у Библију, да му тамо није место, да он тамо нема никакву значајну улогу, и да се може отуда избацити без штете по саму суштину хришћанске религије. „Уочљива је појава“, каже један од њих, „да тамо, где религиозни живот у Библији врхунац достиже, да тамо чудо одступа или и сасвим исчезава, тако код старозаветних пророка, тако код Исуса, тако код Павла. Може се сва проповед пророка, сво Јеванђеље Исусово, сво учење Павлово представити, а да се у опште питање чуда и не додирне. У највишој мери важи ово код Исуса. Његова проповед о спасењу душе не ослања се ни на који начин и ни у којој тачци на какве приче о чудима или на каква нарочита чудесна дела“¹. Међутим, ово је, као што смо раније показали, савршено нетачно. Јер, не само што су се поједине поуке Христове десиле поводом извесних натприродних аката, него су за основу целокупног религиозног живота и спасења били постављени: сâм факат и вера у *натприродност* личности Исуса Христа.

Хришћанство без Христа Богочовека није Хришћанство. Јер, Хришћанство је религија спасења, и као таква се појавила и била проповедана. А ако се Исусу Христу опорекну натприродна својства, онда: у чему нас он може *више* спасти него какав други смртни?! Што би се онда морали везати за његово име и његову личност, ако он не представља један непогрешни и непролазни ауторитет?! Снага и значај хришћанске религије за човека лежи баш у *божанској* личности Исуса Христа. Један ортодоксни протестант врло лепо каже: „Ако се чињенице спасења елиминирају из живота Исусовог, то је он човек као ми, и он нам исто тако не може дати опроштење грехова, живот и блаженство, као ни Буда, Мухамед и Конфучије, па нека би се говориле те још како високе речи о његовој религиозној генијалности и јединственој величини“²).

Убеђење у васкрсење Исуса Христа сломила је дефинитивно код апостола сумњу у Божанство Исуса Христа и у апсолутност његове науке, што им је и дало неизмерног одушев-

¹) A. Pfannkuche: „Religion und Naturwissenschaft im Kampf und Frieden“. (II. Aufl. Leipzig 1912. Bibliothek: Aus Natur und Geisteswelt; Sammlung wissenschaftlich-gemeinverständlicher Darstellungen; 141. Bändchen), стр. 110.

²) D-r P. Paulsen: „Der moderne Pantheismus und die christliche Weltanschauung“ (Halle 1906.), стр. 50.

љења за проповед Јеванђеља. Само *васкрсли* Исус је могао да победи неверје св. апостола Томе и да му изазове речи: „Господ мој и Бог мој“¹⁾. „Ако Христос не васкрсе, узалуд је наше проповедање, а узалуд је и вера ваша“, пише св. ап. Павле Коринћанима²⁾.

Оно, што је некада важило за *ширење* науке Христове, то исто данас важи и за *одржање* њено. Хришћанство се не може одржати без вере у васкрсење Исуса Христа, као што се неби могло ни подићи без ње. Давид Штраус каже, да би се „сва Христова наука развејала као листови књиге на ветру, да није слепа вера у васкрсење Христа сачувала и повезала те листове grubим и чврстим сплетом“³⁾. Зато је Штраус, будући је непријатељ ове науке, главну пажњу обратио *личности* Исуса Христа, трудећи се, да веру у Месијанство и божанство Исуса Христа уништи. С тога, модерна протестантска теологија, која са личности Исуса Христа скида нимбус божанства, чини огромне услуге непријатељима Хришћанства; јер она тиме сарађује на поткопавању темеља, на коме је Исус Христос сазидао Цркву своју.

Наша вера у Божанство Исуса Христа почива на веровању апостола и старе цркве. Ову је веру апостолима, старој цркви, а преко њих и нама, сâм оснивач Хришћанства — Исус Христос — зажигоа и фундаментом прогласио, те онда: по ком праву можемо ми овај фундаменат мењати и да опет задржимо старо име?! Ми смо, по речима св. ап. Павла, „назидани на темељу апостола и пророка, где је камен од угла (камен темељац) сâм Исус Христос, на коме сва грађевина састављена расте за цркву свету у Господу“⁴⁾. С тога, Црква (и Хришћанство), и данас и у будућности, може чврсто стајати само на оваквом темељу, на каквом је и поникла, „јер *шемеља другог нико не може поставиши осим онога, који је постављен, који је Исус Христос*“⁵⁾.

Порицање натприродности бића, живота и дела Исуса Христа дошло је са стране, а не из Цркве. Творци су овога били, како смо и раније нагласили, политичари, научници и филозофи. „Теолози су се“, по признању једног либералног протестант-

1) Јов. XX, 28.

2) I. Кор. XV., 14.

3) Д. Штраус: „Ст. и нов. вѣра“, стр. 49.

4) Еф. II., 20—1.

5) I. Кор. III., 11.

ског богослова, „тек доцније новим погледима прикључили, и наслеђено учење слабили дилџим компромисима“¹⁾. Бојећи се да не изостану иза науке, прихватили су се без многих устручавања нових и модерних метода световних наука, исте примењивали и на хришћанску религију; или ако нису примењивали методе световних наука на хришћанску религију, онда су под резултате ових метода потчињавали хришћанску религију; — и тако су све више сужавали обим хришћанске религије, док није код многих сведена на нулу. Почело се с поступним избацавањем натприродног елемента из хришћанске религије, па се у томе није могло зауставити, јер и егзистенција бића Божјег је натприродни елемент религије. Знаменити Берлински професор теологије А Харнак је тврдио, да „у састав Јеванђеља, како га је Исус објавио, не улази Син (т. ј. Исус Христос као Син Божји), већ *једино* Отац“²⁾. Тиме је Харнак хтео рећи, да се Хришћанство може конструисати и без Христа, т. ј. да личност Христова у опште не улази у саставни део Хришћанске религије. Многи³⁾ су били против оваквог гледишта Харнаковог на однос између Христа и Хришћанства, но многи су учинили и веће уступке модерним захтевима. Зато што је требало, по мишљењу ових модерних теолога, избацити натприродни елемент из хришћанске религије, да би се избегао назив конзервативног и заосталог, потребно је било: одлучити Исуса Христа од његове науке. А кад Исус Христос не буде био више интимно везан за своју науку, онда ће изгубити сваки значај питање: да ли је Исус Христос Син Божји и Богочовек, или је он само човек као и сви други људи.

Али, овакво гледиште на односе између хришћанске религије и Христа имало је кобних последица не само за позитивно Хришћанство, за ауторитет Хришћанства, већ и за религију у опште. Навешћемо овде један карактеристичан пример

¹⁾ Н. Hoffmann: „D. neuere Prot. u. d. Ref.“, стр. 20.

²⁾ А. Harnack: „Das Wesen des Christentums“ (Leipzig 1913.), стр. 91.

³⁾ Нпр. Reinhold Seeberg (у делу: „Die Grundwahrheiten der christlichen Religion. Ein akademisches Publikum in sechzehn Vorlesungen vor Studierenden aller Fakultäten der Universität Berlin im Winter 1901/2, gehalten“. Leipzig 1903. III. Aufl.). Бранећи од Харнака, свога колега на Берлинском Универзитету, догму о божанству Исуса Христа као централну истину хришћанске религије. Зеберг је одступио од учења старе цркве (т. ј. Православља). Не ослањајући се на св. Предање и ауторитет Цркве, он је пао у монотеистичку јерес, коју је још VI. Васељ. Сабор осудио.

тешких последица не само за опстанак Хришћанства, већ и за опстанак религије у опште, а које долазе услед порицања фундаменталног значаја личности Исуса Христа за Хришћанство, т. ј. порицање *божанства* Исуса Христа: Немачки филозоф Паул Дојсен износи у својој биографији разговор, који је имао некада, још за време студија, са својим школским другом Фридрихом Ничеом, каснијим непомирљивим непријатељем Хришћанства. Када је Дојсен рекао Ничеу, да он — Дојсен, после прочитања Штраусовог дела: „Живот Исусов“, не може више да верује у Исуса Христа, као Сина Божјег, Богочовека, овако му је Ниче одговорио; „Та је ствр с озбиљним конзеквенцијама; јер *ако Христа напустиш, мораћеш и Бога напустиш*“¹⁾.

Ниче је погодио; јер Дојсен се доцније прославио као филозоф песимизма на пантеистичкој основи, а пантеизам је један модеран облик атеизма.

Није ни мало ретка појава у протестантизму, да се чак и атеизам облачи у некакву религиозну одећу, називајући се Хришћанством. То су последице порицања и избацивања натприродног елемента из хришћанске религије. Таквих је случајева данас много; а било их је и на самом почетку модернизација Хришћанства у протестантском свету. Знаменити протестантски богослов, професор теологије и проповедник при цркви св. Тројице у Берлину (Фридрих Ернст Даниел) *Шлајермахер* († 1834) је хришћанску (и у опште религијску) идеју личног Бога преобразио у символ, т. ј. у фикцију. „Том вештином“, каже модерни филозоф и атеиста Х. Вајхингер, „Шлајермахер је хиљадама њих задобио за Хришћанство“²⁾. „Том вештином“ и данас представници либералне протестантске теологије мисле да одрже Хришћанство. Они чак пишу и апологије хришћанства. „У ствари пак“, каже један између ортодоксних протестантских апологета, „*ово, што нам се (од стране либералних теолога) под фирмом апологије Хришћанства или сличним шишулама нуди, није више заштитна већ кришничко раздробљавање, и није више оправдавање већ осиправање позитивне садржине религије*“³⁾.

¹⁾ Paul Deussen: „Mein Leben“. (Herausgegeben von Dr Erika Rosenthal-Deussen, Leipzig 1922.), стр. 83.

²⁾ Hans Vaihinger: „Die Philosophie des Als ob“. (VII. и VIII. Aufl. Leipzig 1922.), стр. 761.

³⁾ Oto Zöckler: „Gesch. d. Apol. d. Christ.“, стр. 622.

Ово облачење модерне идеје у религиозну и хришћанску одећу, њихово представљање као да је то Хришћанство, и одбрана њихова од стране богослова и филозофа, као да је то одбрана Хришћанства, је само комедија, коју не само православни, католички и један део протестантских богослова, него и сви трезвени непријатељи Хришћанства не само да не одобравају већ осуђују. Тако се нпр. *Харшман* сасвим отворено и директно против оваквих заступника хришћанске религије изражава: „За мене“, каже он, „за мене већина новијих филозофа нису више заступници хришћанске религије, чак ни онда када они сами полажу право, као да су они најчистији израз правог Хришћанства. Одступање филозофа од учења Хришћанске Цркве су делом много већа него моја; али, јавно мњење им ово опрашта, јер се они чврсто држе за име Хришћанства. Мени пак не опрашта... јер сам и сувише отворен, те да дозволим да моја лађа под туђом заставом плови“¹⁾. Исто тако и француски филозоф (такође атеиста) *Гијо* протестује против бесмисленог излагања атеистичких, антихришћанских и антирелигиозних идеја у облицију религије и Хришћанства: „Каквог има за нас циља“ каже он, „да наше модерне погледе поново налазимо, више или мање забачене, у миту?... Ми хоћемо да видимо истину радије потпуно голу, него у шареним одећама“²⁾.

И поред свега тога, што либерални протестантизам зна само за Исуса Назарећанина — човека, и што поуке овога човека Исуса дотерује на савремени и по моди калуп, он га ипак и на даље ставља за средиште своје проповедничке и пастирске службе! Против овога *Давид Штраус* с правом протестира; јер, ако Исус Христос није Месија и Богочовек, ако су догађаји из његовог живота само легенде, онда: зашто га стављати за средиште читавог култа?! Зашто се њему обраћати?! Зашто преко целе године и увек само о његовој науци и поводом његове науке беседити?!³⁾

Ко не верује „да Исус умре и васкрсе“⁴⁾, ко није убеђен да је Исус: „Христос, Син Бога живог“⁵⁾ тај нема право да

1) *Ed. v. Hartmann*: „Grundriss der Religionsphilosophie“. (Bad Sachsl im Harz 1909.). Предговор, стр. VI.

2) *I. M. Guyau*: „D. Irreligion d. Zukunft“, стр. 177.

3) *Д. Штраус*: „Ст. и нов. вјера“, види стр. 33., 60. и др.

4) I Сол. IV., 14.

5) Мат. XVI, 16.

носи хришћанско име, тај нема ни у ком случају право да се представља учеником Христовим и проповедником Јеванђеља Христовог. Ако се лично убеђење коси са принципима хришћанске религије, онда је часно: иступити из *хришћанске* религиозне заједнице, па стварати, ако се жели, нове заједнице, али са новим, другим именом! Један популарни пропагатор атеизма напада Јулија *Кафшана*, (једнога међу највећим светилима либералне протестанске теологије и професора теологије у Берлину), што овај одобрава дволочење. Он прича, како је успео, да једног младог студента теологије убеди у библијске контрадикције и заблуде, те је овај већ био имао намеру да напусти даље теолошке студије. „Моје чуђење није било мало“, прича даље овај, „када ми он после неколико дана радосно саопшти, да ће он и на даље остати при теологији. Он је с професором Кафтаном разговарао и овај му је све његове недоумице развејао. Овај учитељ религије рекао му је, да га његове сумње у неке хришћанске догмате не морају спречавати, да позив пастира упражњава. Његова унутарња осведочења су његова приватна ствар. Јер, он на предикаоници не проповеда *своје* личне религиозне погледе, него *хришћанско* вероисповедање, које му је прописано. Он као проповедник не говори у своје име, него је он као такав говорничка труба државне Цркве, чији је он само функционер“¹⁾).

С тога, на питање филозофа и модерног хришћанина Рудолфа *Ојкена*: „можемо ли ми још бити хришћани?“ и онда, када опорекнемо Исуса Христа као Сина Божјег и Бога, и када опорекнемо сва натприродна дела његова о којима Библија прича и у шта је цела и најстарија Црква веровала, — на то питање ми ћемо, на супрот Ојкеновом позитивном, дати *негативан* одговор. Јер, када Христа негирамо, негирамо и Хришћанство; јер, како врло лепо каже један велики индијски хришћанин, „*Хришћанство је сам Христос*, који говораше! ја сам пут истина и живот“²⁾). Исус Христос је фундаменат, камен темељац, на коме почива цела религиозна грађевина, која носи

1) V. C. Teranus: „Wir brauchen keinen Gott!“ (Weg-Verlag, Scharlottenburg), стр. 25.

2) Sadhu Sundar Singh: „Das Suchen nach Gott Gedanken über Hinduismus, Buddhismus, Islām und Christentum“. (Uebersetzt und erläutert von Friedrich Heiler. Basel 1925), стр. 41.

његово име. И ако се овај фундаменат, овај камен темељац извуче испод грађевине, — грађевина мора пасти.

Какве користи доноси „Ново Хришћанство“? Чиме ће се нови хришћани одушевити да следују Исусу Христу и његовим идеалима, ако верују да је он само човек?! Можда су довољни сами идеали, да даду одушевљење и подстрек за дела? Теоријски је ово увек могуће, али на пракси обично бива другојачије; јер, ко ће нас убедити да су Исусови идеали вредни нашег одушевљења и пожртвовања?! Само Исус као Христос, као Богочовек је гаранција апсолутне вредности његових идеала. „У историји Хришћанства се увек показало, да су најсигурнији, највернији и у љубави најодушевљенији хришћани били ти, код којих је вера у Исуса *Христа* чинила језгро њиховог хришћанства“¹⁾.

Па ипак, и поред достојног рода вере у Исуса Христа, Сина Божјег, позитивно је Хришћанство морало да се без престанка бори за Христа. Но то је његова судбина, коју је још Симеун Богопримац прорекао: „Гле, овај (Исус Христос) је постављен да многи у Израиљу падну и устану, и (постављен је) за *знак, коме ће се противречиши*“²⁾.

Битка се води између „старог“ и „новог“ Хришћанства, између „старе и нове вере“, и она ће се одлучити, по речима Штраусовим, (а које и ми усвајамо!) „на арени *личног живота Христовог*“. Ми верујемо, да ће старо, оригинално Хришћанство победити, јер оно истиче из натприродног, божанског извора. Ново Хришћанство је осуђено на смрт, јер је оно одбацило „главу од угла“, „камен од угла“, камен темељац, на коме хришћанска грађевина почива, и јер се оно усудило да безобзирно удара по овоме камену темељцу. А овај камен темељац, на коме Црква почива је сâм Исус Христос, који говори: „Камен, који одбацише зидари, онај поста глава од угла... *и ко падне на овај камен разбиће се; а на кога он падне сатрће га*“³⁾.

Некада књижници, фарисеји и садукееји осудише Христа на смрт, што хули на Бога називајући се Сином Божјим. А у новије време *нови* хришћани осудише поново на смрт Сина Божјег — Богочовека, јер, кажу, да је ово име (сем у преносном смислу) хула на — човечји разум! И оне речи, које је

¹⁾ *Friedrich Loof*s: „Wer war Jesus Christus“, стр. 169.

²⁾ Лука II, 34.

³⁾ Мат. XXI., 42, 44.

некада св. ап. Петар изговорио у Синедриону књижницима, фарисејима и садужејима, можемо и ми, у име исте религије, коју онда св. ап. Петар заступаше, упутити модерним, новим хришћанима: *„Он (Христос) је камен, који ви зидари одбацисте, а он постаде глава од угла: и нема ни у једном другом спасења. Јер нема другог имена под небом даног људима, којим би се ми могли спасти“*¹⁾.

Д-р РАДИВОЈ А. ЈОСИЋ.

¹⁾ Дела Ап. IV., 11—12.